

'AGARDAR A QUE OUTROS SALVEN O PLANETA É UN ERRO QUE NON NOS PODEMOS PERMITIR'

Entrevista por Belén Rodríguez

Joaquín Araújo é escritor, xornalista, guionista e director de cine, agricultor e divulgador dunha temática principal: a defensa da Natureza e a ecoloxía como única esperanza. Recibiu numerosos premios polo seu labor, entre os que destacan, o Premio Global 500 da ONU no campo da ecoloxía, o Premio Nacional de Medio ambiente, Medalla de Extremadura ou Premio á mellor serie da historia da televisión por *El Hombre y la Tierra*, da que foi director. É autor de milleiros de artigos e varias dúcias de libros como *Todavía vivo*, *Los parques naturales*, *La muerte silenciosa*, *XXI: El siglo de la ecología*, *Cultivar la tierra*, *La Ecología contada con sencillez*, etc. Foi director e guionista de máis de 200 documentais para televisión e varios programas de radio. Arestora segue a escribir, está a preparar catro novos libros, dá unha media de dúas conferencias semanais, elabora exposicións itinerantes, e é comentarista en *Radio Nacional de España*, *Radio 5* e *Radio 3*, e colaborador no diario *El Mundo*.

SISTEMA, CRISE E FUTURO HUMANO

- Hai 20 anos, nun dos seus libros "Naturaleza y ecología en España", manifestábase temeroso porque lle parecía constatar a imposibilidade do cambio e sentíase un derrotado na guerra de transformar o mundo. Logo de 20 anos, segue pensando o mesmo?
- Non por moito que fose degradado o planeta cabe deixar a un lado a pelexa por deter tanta destrución. Perdemos moitas batallas, pero está próxima a rectificación. Entre outros motivos, porque xa tocamos fondo. Seica só no bico dos pés, pero non falla moito para que mudemos. En calquera caso, non podemos contemplar as derrotas como persoais. Se sacamos adiante o único modelo viá-

bel, que é sen dúbida o da vivacidade, a vitoria será de todos e para todos.

- **Está sendo a crise unha oportunidade para emprender un cambio do sistema a efectos reais?**
- Aínda non na medida do necesario. Aínda que nin un só dos grandes poderes deixou de lembrar os límites do planeta, aínda non reaccionaron para o real cambio de modelo. Comezando polo enerxético e rematando polo económico no seu senso máis

"A economía baseada na vivacidade é a única forma de manter aos humanos e aos sistemas naturais"

amplio. Non deberíamos desaproveitar o momento, porque a próxima crise entroncará coa actual.

- **Como afectan as medidas anticrise impulsada polo Goberno no medio?**
- Máis obra pública resulta diametralmente oposta á restauración do clima, aos sistemas naturais e, mesmo, para a máis elemental economía sostíbel. Non digamos o coqueteo co nuclear ou a volta ao tixolo e o cemento. Volver polo mesmo camiño traeranos máis crise e menos viabilidade.
- **Cales serían as medidas fundamentais para avanzar cara ao eco-desenvolvemento?**

- Hai que ocupar ás persoas e sería mellor facelo no que nos axude a paliar as enfermidades básicas do noso contorno. É dicir, máis bosque, máis enerxía renovábel, máis sector primario e menos consumismo. Adóitase ignorar clamorosamente que a crise económica é unha mínima parte da ambiental.

"O mercado incumpre tan asombrosamente as súas propias regras que nada sería agora mesmo tan revolucionario como a máis elemental honradez"

- **Que papel xogan no contexto actual os países chamados "emergentes", como China ou India?**
- Son os dous países máis poboados. A súa incorporación a altas cotas de consumo sen dúbida crea aínda maiores incompatibilidades cos límites do planeta. É decisivo que eses dous países aposten por un modelo de desenvolvemento sostíbel baseado en enerxías non derivadas do petróleo ou do carbón.

ECONOMÍA

- **Vostede recupera a idea de descentralizar a economía e respectar a diversidade biolóxica e a cultural para superar a crise ambiental. Pero, isto é posíbel nun mundo globalizado e guiado polo mercado?**

- É a alternativa. A economía baseada na vivacidade é a única forma de manter aos humanos e aos sistemas naturais. Desde logo non podemos agardar que sexa desde a falsa globalización, -é dicir, a que só atende ao comercio e por tanto só beneficia aos xa beneficiados-, de onde saia o que debe rematar co manifestamente mellorábel sistema ao que nos sometemos. O mercado incumpre tan asombrosa e constantemente as súas propias regras que non convén descartar que nada sería agora mesmo tan revolucionario como a máis elemental honradez. E especialmente o non contraer débedas, e de ser contraídas, sinxelamente cumprir o compromiso que comportan. Ao respecto só hai que contemplar o que sucede cos prezos dos alimentos ou coas hipotecas.

- **Nunha das súas obras asegura que a moeda de cambio máis xusta sería a enerxía e non o diñeiro. Que balance económico teríamos entón?**

- O dos verdadeiros rendementos. Algo debe ser valioso por ser aforrador, eficiente e eficaz. A nosa forma de medir potencia todo o contrario, o superfluo, o despilfarro, e un bulímico gasto de enerxía moi por riba do estritamente necesario. Poñamos por caso que un produto biolóxico fose valorado por ter gastado a metade da enerxía e da auga que outro químico. Como serían entón os prezos?

Máis importante aínda resultaría que os elementos básicos, os principios polos que é posíbel toda actividade,

"Adóitase ignorar clamorosamente que a crise económica é unha mínima parte da ambiental"

incluída a económica, tiveran algún modo de ser valorados. Que valería a diversidade biolóxica, o clima, a fertilidade natural? Non hai verdadeira creación de riqueza. A verdadeira riqueza é a que non entra no sistema monetarista que nos afronta.

ECOLOXISMO E CIENCIA

- **Cre que o colectivo ecoloxista está afrontando adecuadamente a realidade á utopía, como vostede proclama?**

- Temos de todo, como non podía ser doutra forma. Por un lado, o pensamento ecolóxico deu pasos xigantescos. Aínda que nos maltrataron con desprezo en case todos os eidos da creación de criterios, na actualidade practicamente ninguén cuns mínimos de seriedade descarta algúns dos seus postulados convencionais. Isto non quere dicir que a coherencia asista nin aos que mandan nin aos que pretenden ser ecoloxistas. Coas lóxicas excepcións. Falta moita formación básica nas nosas filas, cultura xeral, capacidade de incorporar á vida real as apostas básicas, que van desde algo de austeridade ata un modo de consumo e un estilo de vida moito máis vinculado ao que flúe polas paisaxes. Isto está comezando e trátase nada menos que de virar o camiño

tan rápido e cómodo que a humanidade leva percorrendo desde hai un par de séculos. Nada doado, por tanto.

- **Os datos, as cifras e a ciencia son o mellor argumento contra o acoso ambiental do sistema capitalista?**

- O cuantitativo serve pero só como punto de apoio, como primeiro chanzo. Vivimos nun mundo tan cheo de cifras que case ningunha acaba de callar o suficiente. Ademais case ninguén contempla cos seus ollos a diminución incesante dos elementos básicos do espontáneo. Por iso é máis contundente o que sen dúbida sempre mobilizou máis cambios. Refírome a un coñecemento directo, á experiencia vivida e por tanto sensíbel. Hai que incorporar o sentimento da natureza aos outros moitos que podemos ter os humanos. Estamos nun momento no que non só se trata de recuperar o natural, senón sobre todo o humanístico. Non podemos ser vítimas dun verdugo que somos nós mesmos. Os valores do humanismo

"Falta capacidade de incorporar á vida real as apostas básicas, que van desde algo de austeridade ata un estilo de vida moito máis vinculado ao que flúe polas paisaxes"

progresista son os do ecoloxismo. Pero con moita máis responsabilidade cara ao non humano, ao que pertencemos. Hai que desactivar a competitividade absoluta, o consumismo, a arrogancia e sobre todo o antropocentrismo cultural. Da mesma forma que a Economía é unha provincia da Ecoloxía, a Cultura éo da Natureza. Recoñecelo non mingua as nosas posibilidades, senón que as incrementa. Toda parte é posíbel polo todo ao que pertence, un todo que se repite nesa mesma porción. A vida, a arte funcionan así e son o mellor que coñecemos, por iso mesmo. Por que a nosa civilización atenta contra a beleza e a continuidade do palpitante?

- **Na súa obra "XXI: Siglo de la ecología", afirma que os ecólogos ou a ciencia ecolóxica acostuma ser ambientalista, pero non ecoloxista.**

Entón, ciencia e ecoloxía seguen camiños distintos?

- Na maioría dos casos, por suposto. Isto mana da obviedade de que moitos científicos non queren saber nada das consecuencias sociais, económicas e mesmo históricas das súas conclusións. Hai poucos ecoloxistas, ou que non pasan dunhas poucas advertencias convencionais sobre a necesidade de non desgastar de todo as fontes da vida. De aí a un elemental activismo hai moito treito. É máis, a comunidade científica nas nosas sociedades depende dos modos e maneiras do sistema económico que se basea na destrución do derredor. Por cada investigación destinada á conservación da vivacidade, hai decenas que buscan como seguir apoderándose de todos os recursos. En calquera caso, a débeda que si pagamos algúns, coa ecoloxía pura, é enorme. Convén ter o maior rigor á hora de valorar impactos e consecuencias, e iso de momento só pode dalo o científico. Estou convencido de que cada vez iremos máis activistas e investigadores pola mesma senda. Entre outras cousas porque non hai moitas máis que seguir.

MEDIOS DE COMUNICACIÓN

- O cambio climático converteuse nun dos temas "estrela" dos medios de comunicación, pero é o tema "estrela" do futuro do Planeta?
- O clima é o fundador das posibilidades da vivacidade. É raíz, semente e, en non pouca medida, o froito da inxente interacción dos aspectos básicos da paisaxe, é creador e, a escala local, criatura. Pouco supera neste planeta o clima como cemento da arquitectura vital. Ser coherentes coa evidencia de que somos fillos da transparencia cambia as regras do xogo. Permítenos entender que non se pode vivir contra a vida e aquilo que a fai posíbel. Si, creo que a enfermidade do clima pode ser unha baza excelente para curar o crónico pesadelo que padece a humanidade.
- Contribúen os medios de comunicación a crear comunicación e entendemento coa Natureza?
- Aínda en moi pouca medida. Somos a cola do rato, é dicir que nin sequera

Belén Rodríguez

a do león. Hai un pouco de todo por todas partes, pero aínda a Natureza é a grande ausente, a ignorada. E afirmo quen seguramente é o máis beneficiado polos propios medios de comunicación nos últimos 30 anos. Digamos que a oferta é dez veces inferior á demanda e cen ao necesario.

"Ser de onde se é muda as regras do entendemento. Aspirar a que todo sexa teu desbarata a máis elemental serenidade, coherencia, convivencia"

- Que temas fundamentais para o futuro da humanidade non se están a tratar polos *media*?
- Fundamentalmente os económicos. Pódese e débese informar que outro modelo, non só é posíbel, senón necesario.
- E, formalmente, son fieis os medios ao significado da linguaxe utilizado para falar do medio natural?
- Non, decae todo un dicionario do que outorgou, por un lado a cultura rural, e que estaba cheo de referencias cruciais para entender o mundo natural. Por outro lado, a linguaxe científica deixa fóra demasiado do que forma parte da sensibilidade e da convivencia co espontáneo. É unha das miñas obsesións que intento poñer a disposición dos que me len, escoitan ou ven os meus documentais.

CULTURA E POBOS

- Nos seus escritos introduce ideas sobre novas formas de contaminación, como a da velocidade. Ten algo que ver nisto o abandono progresivo do campo?
- O que máis mudou foi o vínculo cos ciclos naturais. Sen dúbida a peor das contaminacións é a que nos castra por decreto do raciocinio do que fai posíbel a vida. É tan sinxelo como iso. Se nos consideramos ou non extraterrestres. Ser de onde se é muda as regras do entendemento. Aspirar a que todo sexa teu desbarata a máis elemental serenidade, coherencia, convivencia. De aí que aínda se poida aplicar o que afirmou Buda, de que todo comeza no pensa-

"Galiza está moi maltratada... vexo moita desorde territorial, sobre todo, na costa"

mento. Iso, sen descartar que a mente non pode segregarse da vida da que emana. A vida nos campos e o contacto co palpitante axuda moito a ser o que se é. A convivir e a compartir.

- Vostede aplica a súa teoría á práctica e mantén unha relación directa co campo, é agricultor e gañeiro ecolóxico. Que lle ofrece esta faceta ao seu ideario particular?
- Coherencia, boa información e moita inspiración. Teño a inmensa sorte de ler na biblioteca universal da historia da vida. De compartir coa fertilidade natural o proceso de renovación anual da vida. De poder mirar aos ollos a un bo número doutros animais. De contemplar a floración e a maduración. De aliviar a competitividade coa fraternidade cara todo o que vive. De refrescarme con tan só ver brotar a auga dos mananciais. De ver crecer o que comerei. É unha grande fortuna que me permite ademais comentar moitas cousas tras telas vivido e sentido. Sen intermediarios e, sobre todo, sen préstamos. O que digo é transparente, ou case, polo feito de ser parte de min mesmo.
- Cultura e Natureza están intimamente ligadas segundo o seu criterio. Significa isto que a destrución

progresiva do natural implica a perda da identidade propia?

- Sen dúbida. A destrución do derredor é como se, por fame, estiveramos devorando as nosas propias extremidades.

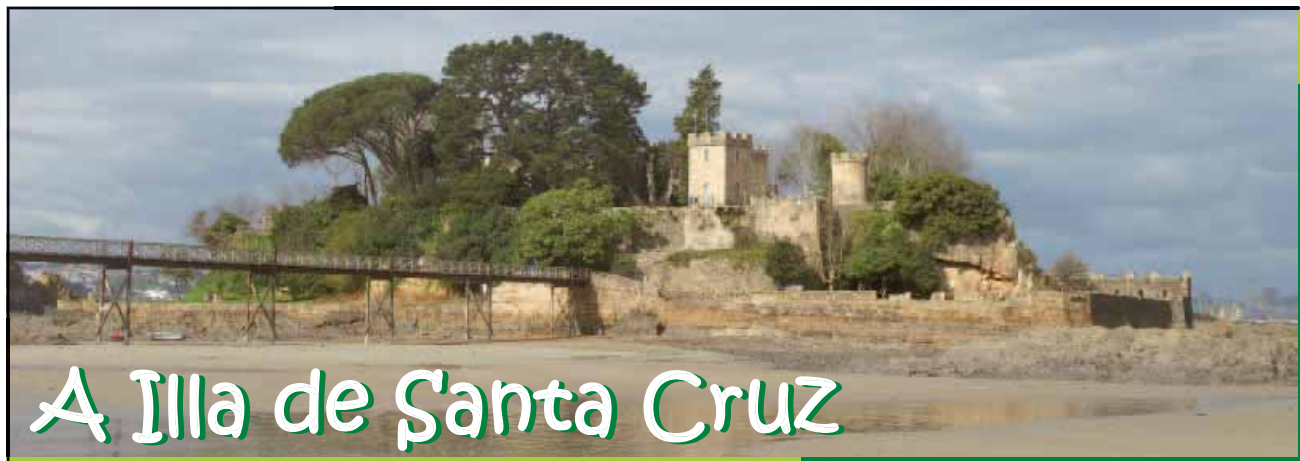
GALIZA

- **Como caracterizaría Galiza desde o punto de vista ecolóxico ou ambiental? Notou algunha evolución cara ao equilibrio?**
- Non moita, aínda que me falta máis contacto directo con esta terra da que procedo. En calquera caso, a primeira impresión é que a terra galega está moi maltratada. Vexo moita desorde territorial, sobre todo na costa. Un dos paraísos terreaís debe ser recuperado en grandes proporcións.
- **Que aspectos salientaría?**
- Recuperar os bosques naturais, mellorar a planificación territorial, potenciar a pesca e a agricultura ecolóxicas ou sostíbeis...

“O río comeza nunha soa molécula de auga, e a veces chega a ser un Amazonas”

- **Chegou o momento da enerxía nuclear?**
- Si, o de desmantelar por completo, tanto o arsenal, como todas as centrais.
- **Que industria é a máis perigosa para a continuidade da Humanidade: a nuclear, a biotecnolóxica...?**
- Ambas as dúas son extremadamente inquedantes. Se avanza a xeralización dos transxénicos é posíbel que supere a potencial perigosidade da nuclear.
- **A mellor arma do movemento ecoloxista?**
- A solidariedade con todo o que vive e, por suposto, cos desfavorecidos humanos á cabeza.
- **É o ecoloxismo un movemento radical aos ollos da sociedade?**
- Por suposto, pero sobre todo porque vai ao esencial, ás raíces. Trátase de mudar o modelo, non algúns dos seus aderezos.
- **A UE contribúe ás políticas ambientais dos Estados e Nacións?**
- Moito máis que os gobernos particulares. Pero seguimos esperando un liderado mundial claro ao respecto.
- **Tras o fracaso do Cumio de Copenhague, quedan máis oportunidades?**
- Si, a de sempre, a máis importante, a que funda os verdadeiros cambios, o principio básico de toda nova cultura: non agardar a que ninguén faga o traballo por cada un de nós. O río comeza nunha soa molécula de auga, nacente dun manancial diminuto no alto dunha montaña, e a veces chega a ser un Amazonas.

A Illa de Santa Cruz

un rico patrimonio natural e histórico

Actividades dirixidas a Centros de Ensino

Visitas guiadas pola Illa de Santa Cruz, resaltando os seus valores naturais e históricos
Exposicións temporais de temática ambiental

De xaneiro a xuño de 2010

Información e reservas: 981 630 618 // educacion@celda.org // www.celda.org

